

TEMAINTRODUKTION

Højt til loftet

Fortolkninger af museet som akademisk læringsrum

Et snapshot af studerende på tur til et museum i den jyske provins kan tjene som en åbning til dette nummer af *Periskop*, hvor ambitionen er at give et partielt *state of the art* for danske museers og universiteters didaktiske relationer. Nærmere bestemt står de i en smuk, højloftet bygning i træ, en pavillon tegnet i 1909 af den danske arkitekt Anton Rosen til *Politiken* på *Landsudstillingen* i Aarhus [1], og i 2009 genopført som del af Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By [2]. Indenfor hænger der gamle turistplakater for Aarhus og København og også én, hvor en kvinde med kost og fejebakke er sunket sammen på en stol over teksten “Køb saa hellere en Nilfisk”. I modsætning til kvinden er de studerende i godt humør, de taler, gestikulerer og smiler til fotografen. De har rygsække på, langt hår, skæg, anorakker og islandske sweatre. De kunne have været på en hvilken som helst lejr tur eller unge på et stillbillede fra en film af Søren Krag Jacobsen anno 1978. Dialogen og deres utvungne attituder bryder med gængse forestillinger om akademisk undervisning, hvor envejskommunikation – underviseren forelæser, de studerende lytter – fortsat er den måske mest anvendte metode; næppe mindre benyttet i en tid med sammenlægninger, øgede holdstørrelser og fremdriftsreformer. Man kan ikke se, at de repræsenterer masseuniversitetet i accelerationssamfundets tidsalder, som nok har presset den gennemsnitlige overskridelse af studietiden ned, men også har skabt markante stigninger i frafaldet på de humanistiske bacheloruddannelser (Böttcher 2018).

<

[1] Loftskonstruktion i pavillon, tegnet af arkitekt Anton Rosen til *Politiken* i forbindelse med *Landsudstillingen* i Aarhus 1909. Pavillonen er i dag del af Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By. Foto: Michael Jensen.

[2] Studerende på Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By. Foto: Line Hjorth Christensen.

På tværs af fag, forskning og undervisningserfaring belyser temanummeret, hvordan universitets- og museumsansatte på eget initiativ har arbejdet i og med museet som akademisk læringsrum. Til gengæld bevæger artiklerne sig stort set uden om den kultur- og universitetspolitiske virkelighed og de *fælles* rammer, der sætter for museumsbaseret undervisning. Udeladelsen rejser spørgsmålet om, hvordan man på de gældende trængte vilkår – større hold, øget variation i studentermassen og de nye didaktiske udfordringer – målrettet kan udvikle initiativer, der åbner sig mod museerne som en righoldig og egenartet læringsressource. Hvordan fremmer eller vanskeliggør de aktuelle vilkår den type undervisning, der i sagens natur omfatter eksterne institutioner og ofte kalder på justering af kendte eller udvikling af nye, erfaringsbaserede metoder? Hvordan skabes der plads til den enkelte studerendes interesser? Der er god grund til at beskrive og undersøge de mange og forskelligartede metoder og læringsgevinster, som museumsbaseret undervisning kaster af sig. Siden årtusindskiftet har der været en stigende interesse for at undervise i relation til museerne og for at udvikle den pædagogiske rolle, der i øvrigt er så etableret en del af den moderne museumsinstitution. Selv om historien er rig såvel på didaktiske som på forskningsmæssige forbindelser mellem universitet og museum, har opmærksomheden, både fra politisk og forskningsmæssigt hold, længe været rettet mod grundskoler og ungdomsuddannelsers brug af museerne. Interessen for at undersøge, hvordan museer, samlinger og udstillinger kan bidrage i akademiske sammenhænge og for konkret at støtte og udvikle initiativer på højeste uddannelsesmæssige niveau, har til gengæld været sparsom. Med temanummeret spørger vi, hvordan den sansebårne erkendelse, der altid karakteriserer museumsoplevelsen, kan forhandles og reflekteres i akademisk, forskningsbaseret regi, og hvordan undervisning konkret kan knyttes an til eller vokse frem af samlinger og udstillinger. Hvad kendetegner museet som læringsrum? Hvordan kan universitetsundervisning omsættes i og næres af museets videns- og formidlingsformer? Hvilke typer forløb og samvær inviterer museerne til, og hvad kan i praksis lade sig gøre inden for de studieordningsmæssige rammer, universiteterne selv sætter? Er der kompetencer, som med fordel kan “trænes” i museumsregi? Knytter der sig særlige vidensformer til museumsinstitutionen, og hvilke metoder kan bringes i spil? At undervisning flyttes ind i museet udløser ikke i sig selv en recept på “den gode undervisning”. Den udvidede læringsramme og de mange erkendelsesveje, museerne åbner for, kræver proportionelt mere af dem, der tilrettelægger og etablerer udadvendte forløb. I visse tilfælde kan det skabe usikkerhed hos studerende, der ofte balancerer på en knivsæg i forhold til eksamenskrav, ECTS og tidsrammer. Det må undervisningen kunne imødekomme ved at kende og eksplicite forløbets idé, mål og metode.

I enhver undervisningssituation gælder det, at *læringsrummet* både må defineres ved den type aktiviteter, der finder sted i undervisningen og ved selve rummets fysiske karakter (Hobel 2006). I den forstand er læringsrummet ladet med en dobbelthed. Men i museet trænger det fysiske rum sig på med en særlig prægnans, fremkaldt af de koreograferede, betydningsskabende lag, som ethvert museum, småt eller stort, besidder: arkitekturen og bygningsmaterialernes egenart, rumplan, infrastruktur og, som en slags indre fordobling af de ydre rammer, samlingernes og arkivernes ophobninger og orden. Bygningens indre får modspil af udstillingsæstetikken, af lys- og farvesætning, typografi og grafisk design – yderligere komplementeret eller udfordret af kunsten og genstandene, af rummet mellem dem og af deres indbyrdes forbindelser eller brydninger: Hugo Halberstadts samling af 1719 japanske sværdprydelser, skænket til Designmuseum Danmark i 1940; Verner Pantons *1-2-3 stol* (1973) på Trapholt Museum, Nationalmuseets samling af skulpturer fra Chola-dynastiet (ca. 850-1270), Franciska Clausens *Skruen* (1926-28), Statens Museum for Kunst, samt en halv hjerne fra Tarm, et skrumpehoved fra Ecuador, to kattermumier og en brændt ugle i John Olsens *Undrekammer* (2001) på Holstebro Kunstmuseum. Det er billeder og genstande, der enten underordnes eller erobrer museumsrummet omkring sig og bidrager med et umiskendeligt fysisk nærvær, som skærper sanserne, og som allerede af den grund kan hjælpe en erkendelsesproces på vej.

Skiftet fra det vanlige, unavngivne undervisningslokale til museets fremmedartede, ofte suggestive rum har blivende effekt. Senere i livet vil vi typisk huske, hvad vi så på museet, hvad vi gjorde, og hvilket indtryk det gjorde på os. Kort sagt er det at skabe mening ud af en oplevelse knyttet til omgivelserne, eller som det formuleres af de amerikanske museumsdidaktikere John Falk og Lynn Dierking, hvis bøger har slået rod i en dansk sammenhæng: "...the ability to later make sense of an experience – in fact, the ability to learn – is strongly dependent upon individuals' ability to frame prior experiences within the context of their physical setting" (2000, 54). I en universitetspædagogisk kontekst er denne gensidighed mellem læring og rum en fundamental, men ofte også overset pointe, til trods for at universitet og museum har en lang fælles historie, som har muliggjort den vigtige vekselvirkning mellem forskellige læringsmåder. Det åbenbare spørgsmål er, om det samspil af fysiske og metodisk definerede læringsrum, der traditionelt har været anset som et grundvilkår for det at uddanne på højeste videnskabelige niveau, aktuelt kan udvikles og udnyttes til det bedre. Det er denne undersøgelse, artiklerne i herværende udgave af *Periskop* sætter i gang, og forhåbentlig giver de anledning til nye initiativer, refleksion over og analyse af emnet.

Andre måder

Når vi med dette temanummer ønsker at nuancere museumsundervisningens formater og formål, er det samtidig tankevækkende, at vi i beskrivelser og analyser flere steder må ty til, at denne type undervisning hviler på og genererer tiltag, der er "noget andet". Som rum og ramme omkring de målrettede, erfaringsbaserede aktiviteter, museet kan stimulere, opstår "en anderledes og udfordrende praksis" (Boritz og Gabriel s. 98). En tilsvarende erfaring reflekteres hos Funder, Funder og Bülow (s. 28), der beskriver undervisningen som "markant anderledes end den, de normalt oplever på universitetet", og hos Skovmøller (s. 14) udtrykkes andetheden som "en kontrast til undervisningen i universitetets egne lokaler".

I al museets orden og kulturlighed findes en nærmest naturfødt evne til at fremkalde den undren, som enhver god læringssituation bør begynde med. Museet inviterer til at iværksætte metoder, som på én gang stimulerer og aktiverer sproget, men som altid overskrider sproget i kraft af uregerlige kunstværker og dødsenstavse genstande, fremmedartet arkitektur, trappetrin med forøget højde, en skæv dørkarm, bemalede lofter eller et farverigt mosaikgulv, oplevelsen *i sig selv* af at befinde sig et nyt, ukendt sted, stedets atmosfære, lugte, lyde osv. Museumsoplevelsens totalitet udfordrer den sproglighed, som størstedelen af det akademiske læringsapparat hviler på – uanset om den er skriftlig eller mundtlig, envejs eller dialogisk, og uanset om den kommer fra den studerende selv eller fra underviseren. Sagt eller usagt vidner artiklerne om, at der er et og andet på færde i museerne, som det kan være vanskeligt at indfange og beskrive, men som udgør en vigtig del af museets kerne og ethvert museumsbaseret undervisningstiltag. Per Kirkeby, der som del af sin kunstneriske virksomhed selv skabte flere museer og reflekterede over museets idé og væsen, skriver om tingenes egenskab til at undslå sig beskrivelsen, at det er:

[...] spændingen mellem systematikken og det virkelige objekt, der er museernes område. Helt parallelt til kunstens centrale område. Den videnskabelige systematik er et forsøg på at ordne og forstå tingene. Men den rummer altid kun visse træk ved tingene, så tingene gør altid oprør blot ved at være til stede. En plante er forskellig før og efter oplevelsen af den Linné'ske systematik, en oplevelse der ligger langt tidligere end botaniktimerne, helt fra de første skovture, men så længe der er planter til, selv pressede, ligger der altid en mindelse om før, en mindelse der samtidig er en ny mulighed, for naturligvis er det sidste ord ikke sagt med Linné. (1978, 153)

Det er dette tingenes evindelige oprør, *muligheden* for at indramme, fortolke og genopfinde det sete ved at sætte det i et nyt perspektiv, som museumsrelaterede undervisningstiltag med fordel kan gribe og udvikle. Både for at lære sig et bestemt fagligt stof og få en bredere dannelsesmæssig, men måske ubeskrivelig gevinst. Netop fordi man i museet blev konfronteret med det, man ikke kendte, eller fordi man fik øje på noget eller rettede et nyt blik på noget, man kendte i forvejen.

Artiklerne

I sin artikel "Det forstyrrende og det nærværende" undersøger Amalie Skovmøller museet som læringsrum i kontrast til universitetets undervisningslokaler. Udgangspunktet er to forløb, hvor Ny Carlsberg Glyptotek og Thorvaldsens Museum danner ramme for en undersøgelse af klassiske skulpturers bemaling og overflader, rettet mod et blandet hold af studerende fra kunsthistorie og klassisk arkæologi på Københavns Universitet og et hold fra Konservatorskolen. På den baggrund diskuteres det, hvordan undervisning i museet kan rammesættes, så det bedst inkluderer forskellige studerendes forventninger og rationaler samt udfordrer traditionelle læringsopfattelser. Et gennemgående tema er, at museer på den ene side rummer forstyrrelser, der kan bruges kreativt, og på den anden side kan skabe en sårbarhed i undervisningssituationen, når traditionelle hierarkier mellem underviser og studerende brydes ned. Tilgangen udfordrer opfattelsen af viden som noget, der kan besiddes og overføres, til fordel for en viden, der er situeret, tavs og forhandles i horisontale fællesskaber.

Ny Carlsberg Glyptotek var også scene for den workshop, der danner udgangspunkt for Funder, Funder og Bülow's artikel. Ud fra et tværfagligt samarbejde mellem arkæologi og teater- og performancestudier undersøger de dramapædagogikkens didaktiske potentiale som afsæt for at forstå antikke skulpturers mening og virkning i en museal kontekst. Ved selv at efterligne skulpturenes positurer, fik de både forståelse for skulpturens flerkontekstuelle betydning mellem sanseligt objekt og historisk genstand og for, hvordan kuratoriske valg spiller ind på forståelsen af fortiden. Dramapædagogikken iværksatte på den måde et grundlæggende brud med en kontemplativ tilgang til viden og museumsbesøg, men gav også her anledning til læringsmæssig usikkerhed og behov for tydelig italesættelse.

Artiklen “Fra materialelæring til læringsmateriale” beskæftiger sig med, hvordan designmuseet som en institution grundlagt med et praktisk, kommercielt og pædagogisk sigte, kan gentænkes i en nutidig, akademisk kontekst. Forfatterne bruger den amerikanske filosof og reformpædagog John Deweys idéer om “æstetisk erfaring” i to individuelle, men tematisk forbundne cases på henholdsvis Københavns Universitet og Syddansk Universitet til at belyse begrebet og en metodisk dualisme mellem det æstetiske og det kognitive. Den første case belyser studerendes arbejde med designskitser af den danske arkitekt og designer Knud V. Engelhardt i form af en vekslen mellem handling og refleksion. Den anden case undersøger, hvordan tegneøvelser på Trapholt fremkaldte såvel en opmærksomhed på genstanden som på tegnemediet selv. Samlet set argumenterer de to cases for designmuseets potentiale som læringsrum for æstetisk erfaring og praksisbaseret læring.

I forlængelse af denne og andre artikler, der i temanummeret refererer til John Dewey, bringes et uddrag fra klassikeren *Art As Experience* fra 1934; den amerikanske pragmatist og filosof Richard Shusterman har i en artikel, der markerede 150-året for Deweys fødsel og 75-året for udgivelsen af *Art as Experience*, fremhævet bogen som “a book that has been extremely influential within the field of aesthetics, not only in philosophical aesthetics and aesthetic education but also in arts themselves” (2010, s. 26). Shusterman skrev sin artikel i 2010, og det er tankevækkende, at John Dewey flere steder i dette aktuelle temanummer, et tiår senere, fortsat gør sin stemme gældende – som reference, i citater og uddybende baggrund for den praksis, som museumslearning udgør, også når den finder sted på akademisk niveau og er forankret i forskningen.

Fra undersøgelsen af designmuseet som læringsrum stiller artiklen “Make the invisible visible” skarpt på selve udstillingsdesignet. Her er undervisningens afsæt Enigma, den tyske elektromekaniske krypteringsmaskine fra 2. Verdenskrig, som fik afgørende betydning for krigens udfald, men også for computerteknologiens historie. Enigma har både et materielt og immaterielt nærvær, og forskerne belyser, hvordan studerende fra informationsstudier på KU gennem iterative designprocesser tematiserer disse aspekter. Med fokus på forholdet mellem mellem det materielle og det immaterielle taler artiklen ind i bredere, museologiske diskussioner om genstandes tilstedeværelse og betydning.

Spørgsmålet om betydningsdannelse komplementeres af artiklen “Nationalmuseet som akademisk læringsrum. Et faghistorisk og museologisk perspektiv”. Heri anskueliggøres den didaktiske bredde, museets samlinger historisk og aktuelt giver anledning til. Mens fag som forhistorisk arkæologi og europæisk etnologi står i et nærmest symbiotisk forhold til museet, synliggør forfat-

terne, hvordan disse årelange relationer og den faglige praksisorientering er sat under pres af stigende holdstørrelser og et stadigt mere professionaliseret museumsvesen. Samtidigt åbner fag som museologi, IT og organisation for at afprøve akademiske færdigheder i museet som et “trygt læringsrum” og fungerer samtidig som en slags faglig blodtransfusion, der, ideelt set, beriger både museum og studerende på nye måder.

Det gensidige forhold mellem akademisk uddannelsespraksis og museumspraksis belyses af Ane Hejlskov Larsen og Sally Thorhauge i en artikel, der på én gang evaluerer, hvordan museologistudiet på Aarhus Universitet fremmer praktiske kompetencer, og hvordan museumsrummet selv tilbyder sig som netop *akademisk læringsrum*. Ved hjælp af Knud Illeris’ kompetenceformel sætter de fokus på spændingen mellem akademisk og professionel praksis; de peger på de implikationer, dette har for læringsudbyttet på museologi, og kommer med idéer til at forbedre brobygningen mellem universitet og museum.

Brobygning er også genstand for Martha Flemings artikel i temanummerets debatsektion, der består af tre bidrag. I sin polemiske form skyder den sig ind mellem de øvrige artikler og giver fra britisk hold et bud på de prioriteringer og omstillinger, der kræves for at styrke museernes praksisbaserede forskning. Fleming betragter i bred forstand museet som samlingsinstitution, og artiklen sigter således også til kulturinstitutioner som arkiver, biblioteker og cinemateker.

Endelig relaterer to artikler akademisk læring til andre målgrupper end universitetsstuderende. Elisabeth Bodin, leder af Louisiana Learning, lægger op til denne kobling i sin artikel om museets nye formidlingstiltag *Med kunsten i naturen*. Initiativet er henvendt børn og deres familier, men appellerer til at forskere tager fat i projektet med sigte på undersøgelse og videreudvikling. Tilsvarende er forskningsprojektet CULINN (Cultural Citizenship and Innovation) en oplagt vidensbank for studerende fra museologi og andre kulturfag for at lære sig museumsformidling i en visuel, praksisorienteret optik, her med nye danskere som målgruppe. Med erfaringer hentet fra CULINN fremhæver filmdokumentarist Elisabeth Colding de særlige muligheder, lyd- og billedbårne medier rummer – til styrkelse af museernes egen formidling og som læringsredskaber for kommende formidlere.

LITTERATUR

- Böttcher, Thomas. 2018. “Stor stigning i frafald på studier.” *Magisterbladet*. Tilgået 6. marts, 2020. <https://www.magisterbladet.dk/aktuelt/2018/august/stor-stigning-i-fracald-paa-studier>.
- Falk, J.H. og L.D. Dierking. 2000. “The Physical Context.” *I Learning from museums: visitor experiences and the making of meaning*. CA: Altamira press.
- Hobel, Peter. 2006. “Planlægning af den enkelte time og forløb”. *I Gymnasiepædagogik. En grundbog*, redigeret af E. Damberg, J. Dolin og G.H. Ingerslev. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kirkeby, Per. 1978. *Naturens Blyant*. København: Borgen.
- Schusterman, Richard. 2010. “Dewey’s Art as Experience: The Psychological Background”. *Journal of Aesthetic Education*, Vol. 44, No. 1.